

krakowskiej i lwowskiej na przełomie XIX–XX wieku pisał Jerzy Jarowiecki (*Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*, 1997), ten sam autor we współpracy z Barbarą Górą zajmował się prasą lwowską w dwudziestoleciu międzywojennym (*Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym*, 1994), zaś prasę krakowską opisywała Anna Faber (*Czasopisma krakowskie dla dzieci i młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym*, 1995) i J. Jarowiecki (*Czasopisma dla dzieci i młodzieży. Cz. 1: 1918–1945*, 1990) oraz Alfred Toczek (*Krakowski „Naprzód” i jego oblicze 1919–1934*, 1997) i Andrzej Notkowski (*Pod znakiem trzech strzał. Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej*, 1997), kalendarze natomiast stały się przedmiotem zainteresowania Ewy Wójcik (*Kalendarze dwudziestolecia międzywojennego: dzieje, problemy literatury i kultury, bibliografia*, 1994, druk 2001). Szczególnym studiom poddano konspiracyjną prasę w latach 1939–1945 oraz prasę „gadzinową”, tworząc syntezy jej dziejów, monografie pojedynczych tytułów, bibliografie. Przykładowo wymienimy niektóre publikacje J. Jarowieckiego (*Prasa podziemna w latach 1939–1945: studia i szkice*, 1977; *Prasa konspiracyjna w Krakowie w latach 1939–1945*, 1977; *Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939–1945*, 1978; *Konspiracyjna prasa w Krakowie w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, 1980; *Literatura i prasa w latach okupacji hitlerowskiej*, 1983), J. Jarowieckiego i Ewy Wójcik (*Polska prasa konspiracyjna 1939–1945 i Powstania Warszawskiego w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*, 1993), Bożeny Pietrzyk (*Problemy kultury w prasie konspiracyjnej w latach 1939–1945*, 1995), Władysławy Wójcik (*Prasa gadzinowa Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, 1978), J. Jarowieckiego, E. Wójcik i G. Wrony (*Bibliografia opracowań prasy ukazującej się w Polsce w latach 1939–1945. Cz. 1: Publikacje z lat 1944–1981*, 1992; *toż: ... Cz. 2: Publikacje z lat 1981–1997*, 1999), Krzysztofa Woźniakowskiego (*Polskojęzyczna prasa gadzinowa w tzw. Starej Rzeszy (1939–1945)*, 2001).

W Instytucie w wyniku badań nad ruchem wydawniczym i dziejami książki powstały też liczne publikacje. Tak np. Maria Konopka zajmowała się tanimi wydawnictwami w pierwszej połowie XIX wieku (*Tanie wydawnictwa literatury pięknej w Galicji i Wolnym Mieście w Krakowie w I połowie XIX wieku*, 1987) i wydawcami (*Adam Dominik Bartoszewicz, redaktor, księgarz i wydawca lwowski*, 1995), Roman Jaskuła pisał o Karolu Forsterze (m.in. *Berlińskie listy Karola Forstera z lat 1857–1879*) i K.J. Turowskim (*Listy Kazimierza Józefa Turowskiego z lat 1834–1874*, 1993), Józef Szocki zajmował się literaturą popularną dla ludu (*Literatura popularna dla ludu na przykładzie Wydawnictwa Ludowego 1882–1920*, 1994) oraz księgozbiórami polskimi w XIX wieku (*Domowy świat książek. Wybrane*

księgozbiory polskie w XIX wieku, 2000), *Księgozbiory domowe w Galicji wschodniej 1772–1918*, 2001). Badania nad literaturą piękną oraz kulturą literacką zaowocowały pracami: *Życie kulturalne w Krakowie w latach 1945–1969* (J. Jarowiecki, 1970), *Eugeniusz Kolanko: Zakonspirowany pejzaż: wiersze wybrane* (J. Jarowiecki, 1973), *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945* (Krzysztof Woźniakowski, 1997), *Poeta i konspirator. Rzecz o Jerzym Szewczyku „Szarzyńskim”* (J. Jarowiecki, 1998), *Eugeniusz Kolanko. Poeta podziemnego Krakowa* (J. Jarowiecki, 1999).

Zespół pracowników Instytutu, prowadząc własne badania, organizował jednocześnie wspomniane wyżej konferencje naukowe, udział w których brali, obok pracowników Katedry, a następnie Instytutu, przedstawiciele różnych ośrodków naukowych w kraju, a mianowicie uniwersytetów w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu, Lublinie, Toruniu, Katowicach, Opolu, wyższych szkół pedagogicznych Krakowa, Kielc, Bydgoszczy, a także uniwersytetu, bibliotek i archiwów Lwowa.

Pierwsza konferencja odbyła się 7–8 maja 1986 r., połączono ją ze zjazdem absolwentów krakowskich studiów bibliotekoznawczych, spośród których wywodzili się autorzy kilku wystąpień. Konferencję poświęcono głównie problematyce krakowskiej, a tematy referatów oscylowały wokół trzech grup zagadnień. Pierwszy blok tematyczny obejmował dzieje bibliotek i domowych księgozbiorów pisarzy i uczonych: *Źródła do historii książki i bibliotek w XIX wieku w archiwach krakowskich* (R. Jaskuła), *Od bibliotek społecznych do bibliotek publicznych w Krakowie* (J. Zając), *Biblioteka prof. J. Szujskiego i jej rola w animowaniu życia naukowego w Nowym Sączu* (H. Kramarz), *Księgozbiór J.I. Kraszewskiego* (J. Jarowiecki). Drugi zespół opracowań dotyczył produkcji książki i jej dystrybucji, edytorstwa i cenzury: *Z dziejów drukarstwa i księgarstwa krakowskiego w latach 1840–1870* (M. Zięba), *Stan drukarstwa krakowskiego w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Produkcja poligraficzna* (M. Świerczek), *Produkcja polskiej książki rolniczej w Krakowie w XIX wieku* (M. Wilguszowa). Trzecia grupa referatów zawierała rozważania o prasie: *Stan badań nad prasą krakowską* (S. Dziki), *Wybory literackie w pismach krakowskich z lat 1795–1830* (W. Krotos), *Od „Walki” do „Czarno na białym”. Uwagi o prasie literackiej młodych Krakowa w latach 1945–1960* (A. Buck). W opublikowanym po konferencji tomie znalazły się też dwa okolicznościowe materiały: *Kierunki rozwoju i kształcenia studentów w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Krakowie w latach 1975–1985* (J. Jarowiecki), *Prace magisterskie po-*

wstąpił w *Samodzielny Zakładzie Bibliotekoznawstwa WSP w Krakowie w latach 1977–1985* (W. Magiera).

Kolejna konferencja odbyła się w dniach 28 i 29 listopada 1991 r., poświęcona została tematyce krakowskiej i lwowskiej. Referaty dotyczyły życia literackiego i ruchu wydawniczego, książki, czasopiśmiennictwa i intrologatorstwa Małopolski. Przedstawiono je na posiedzeniach plenarnych i w dwu sekcjach. W jednej uwagę poświęcono książce i wydawnictwom oraz bibliotekom Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku, w drugiej przedmiotem dyskusji było czasopiśmiennictwo. W opublikowanym po sesji tomie znalazły się referaty i komunikaty. Z sekcji pierwszej ogłoszono: *Ruch wydawniczy w Galicji w latach 1848–1863. Problemy badawcze* (R. Jaskuła), *Biblioteki i księgozbiory krakowskich towarzystw naukowych w latach 1918–1939* (G. Wrona), *Lwowskie firmy wydawnicze w latach 1918–1939* (M. Pieczonka). Bogato przedstawiał się dorobek z zakresu czasopiśmiennictwa, opublikowano następujące teksty: *Polskie czasopisma pedagogiczne Lwowa i Krakowa w okresie autonomii galicyjskiej w latach 1868–1918* (A. Meisner), *Krakowskie i lwowskie „pisma dla ludu”* (G. Gzella), *Z dziejów krakowskiego czasopiśmiennictwa literackiego w latach 1832–1846* (A. Misiowa), *„Mrówka” lwowska 1869–1871 Adama Dominika Bartoszewicza* (M. Konopka), *Kobiece czasopisma Krakowa i Lwowa w XIX wieku* (Z. Sokół), *Wartości wychowawcze lwowskich czasopism dla dzieci i młodzieży w wieku XIX* (M. Jazowska-Gumulska), *„Na ławie oskarżonych”. Konfiskaty prasowe Krakowa w drugiej połowie XIX wieku* (E. Skorupa), *Prasa lwowska w czasie I wojny światowej jako przedmiot obserwacji policyjnych* (H. Kramarz), *Współpraca Witolda Noskowskiego z periodykami na terenie Lwowa i Krakowa* (J. Koniczny), *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego* (J. Jarowiecki), *Namiastki zawodowego życia organizacyjnego pisarzy polskich w generalnej Guberni 1939–1945* (K. Woźniakowski). Całość opublikowano w 1993 roku.

Trzecią konferencję na podobny temat zorganizowano w dniach 3–4 listopada 1994 r. Dokonano na niej przeglądu aktualnych badań bibliologicznych nie tylko krakowskiej Akademii Pedagogicznej (wtedy jeszcze Wyższej Szkoły Pedagogicznej), ale także innych akademickich środowisk bibliotekoznawczych i prasoznawczych, odnoszących się do Krakowa i Lwowa. W wydanym w 1996 r. tomie materiałów z tej konferencji obok autorów polskich znaleźli się też badacze z Państwowego Historyczno-Archeologicznego Muzeum w Grodnie i Biblioteki Naukowej Ukraińskiej Akademii Nauk im. W. Stefanyka (d. Ossolineum). Tom podzielony został na dwie części. W pierwszej znalazły się publikacje o księgozbiorach Krakowa i Lwowa

w XIX i XX wieku, w drugiej zaś zamieszczono artykuły o krakowskiej i lwowskiej prasie. W części pierwszej opublikowano przede wszystkim artykuły o księgozbiorach lwowskich: *Lwowskie księgozbiory historyczne, głównie domowe w okresie zaborów* (J. Szocki), *Rękopisy pańien Benedyktynek łacińskich w zbiorach Biblioteki im. W. Stefanyka we Lwowie* (J. Gwóźdźnik), *Starodruki z biblioteki Wiktora Baworowskiego* (O. Kołosowska), *Tania wypożyczalnia Książek Polskich A.D. Bartoszewicza we Lwowie 1872–1879* (M. Konopka), *Biblioteki polskie we Lwowie w dobie autonomii galicyjskiej* (D. Wilk), *Książkowa kolekcja Mniszchów-Potockich w zbiorach Państwowego Historyczno-Archeologicznego Muzeum w Grodnie* (L. Kowkiel), *Zasoby Biblioteki Centralnego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie* (O. Maciuk), *Książki na temat technologii metali wydane w Krakowie i Lwowie w latach 1796–1939* (J. Piaskowski), *Berlińskie nakłady Forstera na rynku czytelnicy Lwowa w latach 1857–1879* (R. Jaskuła), *Z dziejów biblioteki parafialnej w Drohobyczu* (E. Różycki).

Część druga zapełniona została artykułami o prasie krakowskiej i lwowskiej, serię artykułów o prasie krakowskiej stworzył artykuł G. Wrony: *Krakowskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939*, Z. Sokół pisała o *Krakowskiej prasie kobiecej w latach 1918–1939*, zaś B. Gierszewska o *Lwowskich i krakowskich czasopismach filmowych do 1939 r.* M. Kawka zajął się czasopismem językoznawczym (*Krakowskie czasopismo językoznawcze – „Język Polski” 1913–1994*), zaś A. Toczek prasą polityczną (*Stosunki „Naprzodu” z innymi pismami politycznymi Krakowa i PPS w latach 1919–1934*). Część tę wzbogaciły artykuły M. Pieczonki (*Wokół lwowskiej i krakowskiej „Chwili” 1906, 1913*), J. Ossowskiego (*Kraków w powojennych wędrówkach pisarzy*) oraz H. Czubały (*Zagadnienia literackie na łamach krakowskiego „Magazynu Kulturalnego”*). O prasie lwowskiej pisali: J. Jarowiecki (*Prasa lwowska w dobie powojennej*), H. Kramarz (*Miesięcznik „Sztuka” (1911–1913) w służbie kultury polskiej na kresach*), L. Mrocza (*Wojenna „Pobudka” lwowska 1918–1919*). Dział ten wzbogaciły publikacje E. Wójcik (*Kalendarze lwowskie w okresie dwudziestolecia międzywojennego*), K. Woźniakowskiego (*Jawna działalność wydawnicza w okupowanym przez Niemców Lwowie*), J. Bujaka (*Jeszcze jedno nieznanne polskie czasopismo na Bukowinie*).

Ciągłość tematyki znalazła odzwierciedlenie na IV Ogólnopolskiej Konferencji 4–5 listopada 1997 r., która zgromadziła badaczy z wielu środowisk uniwersyteckich Wrocławia, Torunia, Katowic, Opola, Krakowa, z wyższych szkół pedagogicznych w Krakowie, Kielcach, Zielonej Górze, a także autorów referatów z Ukrainy, ze Lwowa. Dominowała problematyka bibliologiczna,

referaty dotyczyły dziejów książki, ruchu wydawniczego, życia literackiego oraz dziejów prasy polskiej. Dorobek konferencji opublikowano w IV tomie zatytułowanym *Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku* (Kraków 1999). Tradycyjnie już tom podzielony został na dwie części. W pierwszej zamieszczono artykuły dotyczące bibliotek, księgozbiorów oraz ruchu wydawniczego, w drugiej, skromniejszej tym razem, publikacje o prasie Krakowa i Lwowa. W części pierwszej środowiska krakowskiego dotyczyły artykuły: *Udział Krakowa w upowszechnianiu emigracyjnych wydawnictw Karola Forstera w latach 1849–1879* (R. Jaskuła), *Książka u kanoników regularnych laterańskich w świetle spisu "Elenchus locorum libris ex Bibliotheca Cracoviensi Corporis Christi" z 1811 roku* (I. Pietrzekiewicz), *Drukarnia Narodowa w Krakowie i jej współpraca z „Księgarnią wydawniczą Trzaska, Evert i Michalski”* (M. Pieczonka), *Zawartość i cechy wydawnicze publikacji wydawanych przez Foltynów z Wadowic w latach 1867–1896* (T. Ratajczak), *Towarzystwo Miłośników Książki w Krakowie w latach 1922–1962* (T. Wildhardt), *Spuścizna po Zofii i Zdzisławie Jachimeckich i jej wartość dla badań nad kulturą Krakowa pierwszej połowy XX wieku* (H. Batorowska), *Losy bibliotek szkół krakowskich podczas II wojny światowej* (P. Lechowski), *Recepcja twórczości polskich poetów romantycznych w Krakowie w dobie pozytywizmu – na łamach wybranych czasopism „młodych”* (M. Zięba). Zainteresowanie Lwowem stało się przedmiotem artykułów kilku badaczy. O badaniach nad historycznymi kolekcjami starodruków w Lwowskiej Naukowej Bibliotece im. W. Stefanyka pisała O. Kołosowska, o francuskiej renesansowej książce w zbiorach XIX–XX wieku we wschodniej Galicji – I. Kaczur. Pozostałe artykuły to: *Próba charakterystyki zbiorowości drukarzy Lwowa w XIX wieku* (A. Aleksiewicz), *Ruch księgarsko-wydawniczy Lwowa w latach autonomii* (M. Konopka), *Lwowskie inicjatywy książki dla ludu z połowy XIX wieku* (G. Gzella), *Literatura popularna dla ludu z połowy XIX wieku (na przykładzie lwowskich serii wydawniczych «Macierz Polska» i «Wydawnictwo Ludowe» (1822–1920))* (J. Szocki), *Wkład rodziny Pillerów w rozwój przemysłu drukarskiego we Lwowie* (L. Kuberski), *«Biblioteka Polska» – wydawnictwo seryjne lwowskiej księgarni Władysława Gubrynowicza i Władysława Schmidta 1875–1895* (S. Skórka), *Wartości uniwersalne w lwowskich opracowaniach dydaktycznych i podręcznikach historii okresu drugiej Rzeczypospolitej* (B. Kubis), *Książka francuska w repertuarze wydawniczym Galicji 1864–1914* (M. Rausz), *Lwów w literaturze pięknej po 1945 roku* (U. Jakubowska).

Nieco skromniej zaprezentowano wyniki badań na czasopiśmiennictwem w Krakowie i Lwowie XIX–XX wieku, chociaż zawarte w publikowa-

nych artykułach ustalenia wzbogaciły w znacznym stopniu wiedzę o rozwoju prasy polskiej. Były to prace: *Typologia i statystyka prasy lwowskiej w latach 1864–1939* (J. Jarowiecki), *Lwowskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939* (G. Wrona), *Działalność publicystyczno-dziennikarska Tadeusza Rutowskiego 1852–1918* (H. Kramarz), *Redakcja i współpracownicy „Czasu” w latach 1920–1934* (A. Toczek), „*Kurier Literacko-Naukowy*” dodatek do „*Ilustrowanego Kuriera Codziennego*” (A. Bańdo), *Redakcja „Kalendarza Ilustrowanego Kuriera Codziennego” w świetle korespondencji Jana Grzywińskiego* (E. Wójcik), *Jawna twórczość literacka Eugeniusza Kolanki 1941–1943* (K. Woźniakowski), *Arcyapostoł cywilizacji „Przekroju”* (J. Ossowski), *Prasa krakowska w roku 1996* (W. Kolasa), *Współczesne czasopisma kresowe* (A. Chlipalski), *Przegląd współczesnych czasopism kresowych* (W. Kolasa).

Przedstawiany czytelnikom tom piąty pt. *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX–XX wieku* zawiera dorobek V ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na ten temat, która miała miejsce, jak i poprzednie w Krakowie, w dniach 3–4 listopada 1999 r. Wyszedł on spod piór pracowników Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Akademii Pedagogicznej w Krakowie oraz przedstawicieli uniwersytetów we Wrocławiu, Łodzi, Opolu, Katowicach, Lwowie, wyższych szkół pedagogicznych w Kielcach, Bydgoszczy, Zielonej Górze, Rzeszowie. Obrady miały charakter plenarny, odbywały się też w dwu sekcjach: *Książka i biblioteka*, *Czasopiśmiennictwo i kultura literacka*. Jak w poprzednich tomach, zamieszczono tu liczne artykuły dotyczące dziejów książki, ruchu wydawniczego, bibliotek oraz dziejów prasy krakowskiej i lwowskiej.

Publikacją tą żegnam się z Autorami jako redaktor i organizator dotychczasowych badań i konferencji. Dziękuję współpracownikom w Instytucie za włożony w badania wysiłek, który zapewne owocował będzie dalszymi ważnymi pracami, słowa wdzięczności kieruję do tych wszystkich badaczy, którzy zechcieli przyjmować zaproszenie do udziału w konferencjach. Dzięki Państwa obecności i prezentowanymi wynikami badań konferencje wzbudzały nie tylko zainteresowanie, ale przede wszystkim wzbogaciły stan wiedzy w zakresie uprawianych dyscyplin naukowych.

JERZY JAROWIECKI